

Študijná príručka: Obyvateľstvo Slovenska

Kvíz s krátkymi odpoveďami

Odpovedzte na nasledujúce otázky v rozsahu 2-3 viet na základe poskytnutého zdrojového textu.

1. Aký bol celkový počet obyvateľov Slovenska v roku 2021 a aký bol pomer pohlaví?
2. Vysvetlite, čo je prirodzený a mechanický pohyb obyvateľstva.
3. Aká bola veková štruktúra obyvateľstva Slovenska v roku 2021 podľa produktívnych kategórií?
4. Prečo sa súčasná veková štruktúra obyvateľstva Slovenska považuje za nepriaznivú?
5. Aká bola priemerná hustota zaľudnenia na Slovensku v roku 2021 a kde žije najviac obyvateľov?
6. Ktoré tri národnostné menšiny sú na Slovensku najpočetnejšie a kde sa prevažne vyskytujú?
7. Aké sú tri najväčšie náboženské skupiny na Slovensku podľa sčítania v roku 2021, vrátane ľudí bez vyznania?
8. Aký je trend vo vzdelanostnej úrovni obyvateľstva Slovenska a aká úroveň vzdelania je najrozšírenejšia?
9. Čo je to „Sčítanie obyvateľstva, domov a bytov“ a ako často sa realizuje?
10. Opíšte demografický vývoj vekovej pyramídy Slovenska od začiatku 20. storočia do roku 2021.

Kľúč správnych odpovedí

1. V roku 2021 žilo na území Slovenska 5 449 270 obyvateľov. Z tohto počtu tvorili ženy 51 % a muži 49 %.
2. Prirodzený pohyb obyvateľstva je určený rozdielom medzi pôrodnosťou a úmrtnosťou. Mechanický (migračný) pohyb súvisí s rozdielom medzi počtom prisťahovaných a vystahovaných obyvateľov.
3. V roku 2021 tvorilo obyvateľstvo v produktívnom veku (15-64 rokov) 67 % populácie. Obyvateľstvo v poproduktívnom veku (65 a viac rokov) tvorilo 17 % a v predproduktívnom veku (0-14 rokov) 16 %.
4. Súčasná veková štruktúra je nepriaznivá, pretože sa znižuje podiel obyvateľstva v predproduktívnom veku a zvyšuje podiel v poproduktívnom veku. To vedie k starnutiu populácie a nízky počet nastupujúcich pracovníkov finančne nepokryje zväčšujúcu sa skupinu dôchodcov.
5. Priemerná hustota zaľudnenia na Slovensku bola v roku 2021 111 obyvateľov na 1 km². Najviac obyvateľov žije v mestách a v kotlinách, zatiaľ čo horské oblasti sú zaľudnené najmenej.
6. Po slovenskej národnosti (84 %) je najpočetnejšia maďarská menšina (8 %), ktorá sa vyskytuje najmä pri hraniciach s Maďarskom. Nasleduje rómska menšina (1 %) sústredená na Spiši, Gemeri a Šariši, a rusínska menšina (menej ako 1 %) na severovýchode krajiny.
7. Najväčšou náboženskou skupinou je rímskokatolícka cirkev, ku ktorej sa hlási 56 % veriacich. Druhú najväčšiu skupinu tvoria ľudia bez vyznania s podielom 24 %, nasledovaní evanjelickou cirkvou augsburského vierovyznania s 5 % veriacich.
8. Vzdelanostná úroveň obyvateľstva Slovenska sa zvyšuje. Najrozšírenejšou úrovňou je stredoškolské vzdelanie, ktoré dosiahlo takmer 49 % obyvateľov, pričom rastie aj počet ľudí s vysokoškolským vzdelaním (18 %).
9. Je to zisťovanie základných údajov o obyvateľstve, ktoré sa týkajú vekovej či náboženskej štruktúry, zamestnanosti a bývania. Realizuje sa každých desať rokov, vždy v roku, ktorý sa končí číslom jeden.
10. Na začiatku 20. storočia mala veková pyramída progresívny tvar, čo poukazovalo na vysoký počet narodených detí a nízky počet ľudí vo vyšších vekových skupinách. Do roku 2021 sa jej tvar zmenil na regresívny, čo signalizuje nízku pôrodnosť a starnutie populácie.

Otázky na esej

Zamyslite sa a sformulujte podrobné odpovede na nasledujúce otázky s využitím informácií a dát z poskytnutých zdrojov.

1. Analyzujte demografickú výzvu starnutia obyvateľstva na Slovensku. Diskutujte o dôsledkoch znižujúceho sa podielu obyvateľstva v predproduktívnom veku a zvyšujúceho sa podielu v poproduktívnom veku na ekonomiku a spoločnosť.
2. Na základe poskytnutých máp podrobne opíšte rozmiestnenie najvýznamnejších národnostných menšín (maďarskej, rómskej a rusínskej) na Slovensku. Zhodnoťte, ako geografická koncentrácia ovplyvňuje regionálnu identitu a kultúru.
3. S pomocou grafu „Podiel obyvateľov podľa náboženského vierovyznania v r. 1921 - 2021“ opíšte a vysvetlite dlhodobé trendy v náboženskej štruktúre Slovenska. Zamerajte sa na zmeny v podiele najväčších cirkví a výrazný nárast počtu obyvateľov bez náboženského vyznania.
4. Vysvetlite, ako prirodzený a mechanický pohyb obyvateľstva spoločne formujú celkový prírastok alebo úbytok populácie. Použite konkrétne údaje za 3. štvrťrok 2021 ako príklad na ilustráciu tohto procesu na Slovensku.
5. Na základe mapy „Úroveň ekonomickej aktivity a vzdelania v okresoch Slovenska (2021)“ analyzujte regionálne rozdiely v krajine. Porovnajte regióny ako Považie, veľkomestá a východné Slovensko z hľadiska vzťahu medzi zamestnanosťou a úrovňou vzdelania.

Slovník kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
Demografia	Veda o ľudskej populácii a zákonitostiach jej vývoja, ktorá skúma zloženie, rast, pohyb, stav a reprodukciu obyvateľstva.
Hustota zaľudnenia	Ukazovateľ udávajúci priemerný počet obyvateľov na jednotku plochy (napr. kilometer štvorcový). V roku 2021 bola na Slovensku 111 obyv./km ² .
Mechanický (migračný) pohyb	Zmena počtu obyvateľov spôsobená rozdielom medzi počtom prisťahovaných a vysťahovaných osôb.
Poproduktívny vek	Kategória obyvateľstva vo veku 65 a viac rokov. V roku 2021 tvorila 17 % populácie SR.
Predproduktívny vek	Kategória obyvateľstva vo veku 0-14 rokov. V roku 2021 tvorila 16 % populácie SR.

Prirodzený pohyb	Zmena počtu obyvateľov určená rozdielom medzi pôrodnosťou (počtom narodených) a úmrtnosťou (počtom zomrelých).
Prirodzený prírastok	Stav, keď je pôrodnosť vyššia ako úmrtnosť, čo vedie k nárastu počtu obyvateľov.
Prirodzený úbytok	Stav, keď je pôrodnosť nižšia ako úmrtnosť, čo vedie k poklesu počtu obyvateľov. Označuje sa aj ako záporný prirodzený prírastok.
Produktívny vek	Kategória obyvateľstva vo veku 15-64 rokov, ktorá sa považuje za ekonomicky aktívnu. V roku 2021 tvorila 67 % populácie SR.
Regresívny tvar (vekovej pyramídy)	Tvar vekovej pyramídy charakteristický pre stárnúcu populáciu, so zúženou základňou (nízka pôrodnosť) a rozširujúcimi sa vyššími vekovými kategóriami. Veková pyramída SR mala v roku 2021 tento tvar.
Sčítanie obyvateľstva, domov a bytov	Periodické zisťovanie základných údajov o obyvateľstve, jeho štruktúre, bývaní a zamestnanosti. Realizuje sa každých desať rokov.
Veková pyramída	Grafické znázornenie štruktúry obyvateľstva podľa veku a pohlavia v danom čase.
Veková štruktúra	Rozdelenie obyvateľstva do vekových skupín, zvyčajne predproduktívnej, produktívnej a poproduktívnej.